

אינטימיות בדין

חושן משפט עמוס בפרטי דינים המחייבים את הדיינים והעדים. על אלו לעמוד בקריטריונים קשוחים וברורים. המשנה בסנהדרין (כז, ב) מביאה מחלוקת אם כל הקרובים עד דרגת דודים, גיסים וחתנים פסולים להעיד ולדון עבור קרוביהם. כשמדובר בעצם על בסיס של קירבה האוסרת בעריות. קרובים שנקודת המבט שלהם שוללת אפשרות של אובייקטיביות. לשיטה אחרת פסול זה רחב יותר ומתייחס גם לקירבה על בסיס של אופציה לירושה, כשהעקרון לפסלות הוא באינטרס הממוני גם אם הוא רחוק. במקביל נאסרים לא רק אלו אלא גם האוהב והשונא. אלה שבהגדרה יש להם עמדה ביחס לנדון. הגמרא מביאה גם מעשה במר עוקבא שפסל עצמו מלדון קרובי משפחה שקירבתם בטלה. מר עוקבא מבאר את סיבת ההימנעות מלדון אותם בכך שאימת הדין לא תהיה עליהם. והם לא יצייתו להוראותיו. הקירבה מבטלת את הריחוק הנדרש בעת הדין. לא מצד האובייקטיביות אלא מצד רצינות ההליך. (סנהדרין כט, א)

הקריטריונים הללו מוודאים שהדין יהיה נקי ככל שניתן ומבוסס על ראיות חיצוניות ולא על תחושות בטן, הטיה על בסיס היכרות קודמת ושלא ישלב מניעים זרים. בנוסף, על המערכת השיפוטית מוטל האיסור לקחת שוחד (שמות כג, ח). וכל זה לא נאמר אלא "אפילו לזכות את הזכאי ולחייב החייב לכך נאמר לא תקח שוחד" (כתובות קה, א). כלומר, אפילו אם ברור כשמש שלא תיגרם הטיה של הדין בעקבות השלמונים, עדיין חל איסור מוחלט על יצירת אינטרס ממוני אצל הדיין. חז"ל דורשים שהלוקח שוחד סופו שיגיע לערלות לב. השוחד משבש ומערער את האיזונים הנכונים המנתקים את התלות של הדיין במדיינים. נדרש מידור מוחלט בין הדיין והמדיינים. כי אתא רב דימי אמר: דרש רב נחמן בר כהן, מאי דכתיב: (משלי כ"ט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה? אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום - יעמיד ארץ, ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות - יהרסנה. (כתובות קה, א)

אחד השיקולים לשכרם הגבוה של השופטים במדינת ישראל היא הרצון לראותם ולהעמידם במקום של מורמים מעם. מכל הבחינות דיין צריך להיות דומה למלך. הוא צריך לחוש שאינו נזקק לציבור, שהוא רואה את העניינים השונים כשהוא חף מכל הטיה שהיא. העמדת הדיין כמחזר על הגרנות תהפוך את ההליך הדיוני לחסר שיניים ונטול ההוד הנדרש למעמד.

אפשר להמשיך ולהציג כאן את הלכות דיינים ועדות ולהראות את העקביות שבהשגת הנייטרליות הנדרשת לדין. בעוד שחוקי היסוד של מערכות הדין קשוחים ביותר במובנים אלו, חוקי ראש השנה - יום הדין, מהופכים לחלוטין. הרמב"ם קובע:

מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כחו ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו ושפל רוח (הלכות תשובה, ב, ד).

הרי שהרמב"ם אומר במפורש שעל האדם לתת צדקה ולשחד בכך את הקב"ה בהראותו לו שאינו אותו האדם שחטא קודם לכן. להטות את לבו של מלך במשפט לטובתו. אף הטעם לשימוש בשופר כזכר לעקידת יצחק הוא שוחד דברים.

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? - אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ראש השנה טז, א)

על תשובת מנשה נאמר שהקב"ה עשה לו מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה:

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מאי דכתיב (דברי הימים ב' ל"ג) וישמע אליו ויחתר לו... מלמד שעשה לו הקדוש ברוך הוא כמין מחתרת ברקיע, כדי לקבלו בתשובה, מפני מדת הדין (סנהדרין קג, א) מסתבר שהקב"ה ממתין לחוטאים בלשכתו האחורית ופותח להם מנעולים שעל פי דין חסומים בפניהם. אפשר להביא עוד ועוד מקורות רעיוניים המבטאים את עיוות הדין הנדרש והנעשה בראש השנה במכוון ולכתחילה. גם הצצה בתפילות ראש השנה תגלה עד כמה כללי הדיון אינם נשמרים בשום מובן שהוא.

אנו טורחים שוב ושוב להדגיש את קירבת המשפחה הברורה שיש לנו כלפי הדיין, וגם את קירבת הדעת שלנו אליו: היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחוננו ותוציא כאור משפטנו (מוסף לראש השנה)

אנו מתוודים על שוחד הדברים שאנו מציעים לקב"ה בתמורה לקבלת תשובתנו וזיכוינו בדין:

בס"ד, אתר בית מורשה, ראש השנה תשע"ד, מיכל טיקוצ'ינסקי

חמול על מעשיך ותשמח במעשיך ויאמרו לך חוסיך בצדקך עמוסיך, תוקדש אדון על כל מעשיך, כי מקדישיך כקדושתך קידשת נאה לקדוש פאר מקדושים.

התמונה המתקבלת היא כי נוצר כעין משחק, הקב"ה מושב על כס השופט ואנו יושבים על כס הנשפטים. אך אין כל כוונה למי מהצדדים לשמור על כללי דיון הוגנים. אנו עוברים על כל העבירות שבעולם על מנת להטות את המשפט לטובתנו. בתמורה אף הקב"ה חותר עבורנו מחתרת והוא לוקח את השוחד שאנו מציעים לו. המשמעות של הדברים ככל הנראה איננה שהמשחק הוא משחק מכור לגמרי. הדברים לא אמורים להוציא אותנו מן המתח שבו אנו שרויים. אבל עלינו לזכור שתחושת האיום המרחפת באוויר היא איום של אב על בנו. הוא מתכוון לכך בכל מאודו והוא עשוי לכעוס על מעשיו של בנו. הוא עשוי לומר שלא יקיים את הבטחותיו אם לא יחזור בנו מדרכו הרעה. אבל ההבטחה לסייע לבן לעמוד באתגר חשובה לו כמו לנו. הצלחתנו הצלחת חינוכו וכשלונונו כשלונו.

יהי רצון שיקבל ה' ברצון את תפילותינו
ונזכה כולנו להיכתב ולהיחתם לחיים טובים ולשלום